

Kritička recepcija Kanižličeve Svete Rožalije

Đurić, Bojana

Undergraduate thesis / Završni rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:553753>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-09**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Filozofski fakultet

BOJANA ĐURIĆ

KRITIČKA RECEPCIJA KANIŽLIĆEVE SVETE ROŽALIJE

Završni rad

Pula, rujan 2017.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Filozofski fakultet

BOJANA ĐURIĆ

KRITIČKA RECEPCIJA KANIŽLIĆEVE SVETE ROŽALIJE

Završni rad

JMBAG: 0303056050, redoviti student

Studijski smjer: Hrvatski jezik i književnost i Talijanski jezik i književnost

Predmet: Hrvatska barokna i prosvjetiteljska književnost

Znanstveno područje: Humanističke znanosti

Znanstveno polje: Filologija

Znanstvena grana: Kroatistika

Mentor: Prof. dr. sc. Valnea Delbianco

Sumentorica: dr. sc. Dubravka Dulibić-Paljar

Pula, rujan, 2017.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana Bojana Đurić, kandidatkinja za prvostupnicu hrvatskoga jezika i književnosti i talijanskog jezika i književnosti ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Studentica:

U Puli, _____, _____ godine

IZJAVA O KORIŠTENJU AUTORSKOG DJELA

Ja, Bojana Đurić, dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom *Kritička recepcija Kanižlićeve Svete Rožalije* koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, _____ (datum)

Potpis:

Sadržaj

UVOD	5
SLAVONIJA U 18. STOLJEĆU.....	6
ANTUN KANIŽLIĆ	7
<i>Sveta Rožalija</i> u Vodnikovoj i Kombolovoj povijesti književnosti	9
Suvremena književnopovijesna recepcija.....	11
Poetičko i žanrovsko određenje <i>Svete Rožalije</i>	11
KANIŽLIĆEVA POEMA I LIRIKA	18
ELEMENTI RENESANSE.....	20
ZAKLJUČAK.....	22
LITERATURA	23
SAŽETAK	24
ABSTRACT	25

UVOD

Antun Kanižlić jedan je od najznačajnijih hrvatskih književnika 18. stoljeća koji je religioznom poemom *Sveta Rožalija* proslavio kako svoje ime, tako i čitavu slavonsku književnost toga perioda. U nacionalnom književnom kanonu Kanižlić istaknuto mjesto zadobiva već u Hrvatskom narodnom preporodu. 1813. godine spominje ga Maksimilijan Vrhovac u svom proglasu svećenstvu, poslije čega su uslijedila mnoga izdanja toga djela, a napisan je i veliki broj tekstova o *Svetoj Rožaliji* u hrvatskoj povijesti književnosti.

U ovom završnom radu osvrnut ćemo se upravo na književnopovijesnu problematizaciju djela i nastojat ćemo izdvojiti bitna pitanja koja su zaokupljala zanimanje starijih, ali i novijih povjesničara hrvatske književnosti. Prvenstveno se tu radi o samom pitanju baroka u slavonskoj književnosti koje podrazumijeva i problematiziranje pojma baroka kao takvoga. Nadalje, javlja se i problem poetičkoga određenja Kanižličeva djela što u središte pozornosti stavlja pitanja o tome je li Kanižlić zakašnjeli barokni pisac ili se njegovo stvaralaštvo može i drugačije poetički opisati, jednako kao što se jednome dijelu povjesničara književnosti nameće i pitanje žanrovskoga određenja Kanižličeve poeme, ali i njezin odnosa prema lirskome dijelu njegova opusa.

Pri tome, važno je istaknuti da je Kanižlić stvarao u vrijeme kada je narod njegova kraja proživljavao mnoge teške trenutke i to upravo s namjerom da mu ukaže na pravi put i približi vjeru. Prilagođavao se čitateljskoj publici koju je imao, ali je istovremeno uspio nadmašiti mnoge hrvatske književnike i ostaviti djelo na koje će se mnogi ugledati. Misao je to koja se provlači komentarima i ocjenama koje su književni povjesničari ostavili o ovom slavonskom piscu.

SLAVONIJA U 18. STOLJEĆU

Poslije duge okupacije Osmanskog carstva nad pojedinim dijelovima Hrvatske krajem 17. stoljeća, Karlovačkim mirom (1799.) Slavonija biva oslobođena turske vlasti, a približno 150 godina provedenih pod vlašću Osmanlija ostavilo je vidljive posljedice na slavonski narod koji ne samo da je materijalno, već i duhovno osiromašio. Na razvoj književnosti i početke pisanja na narodnom jeziku čekalo se dosta vremena jer je, kako Branko Vodnik ističe, trebalo izvesti narod „iz dotadašnjeg poludivljeg života“¹. Do promjene dolazi s franjevcima i isusovcima koji su postavili temelje slavonskoj književnosti osnivajući prve škole u dva važna slavonska grada, Osijeku i Požegi. Snažan utjecaj na napredovanje školstva imala je Marija Terezija, kao i Josip II, a s povećanjem školovanog stanovništva u Slavoniji uz religiozno-moralnu počinje se razvijati i zabavna književnost svjetovnog sadržaja koja progovara o brojnim suvremenim događajima za koje su ondašnji Slavonci bili izrazito zainteresirani². Slavonski su pisci tada bili prisiljeni prilagoditi se činjenici da nemaju čitateljsku publiku koja bi mogla primiti visoko estetičke tekstove, već neobrazovani puk koji je prvenstveno trebalo opismeniti i vjerski podučiti³. Stoga postaje jasno, kako naglašava Milovan Tatarin, zašto je u to vrijeme prisutno najviše molitvenika, katekizama, evanđelistara i raznih svetačkih legendi.⁴

S druge strane Matko Peić ističe kako je hrvatska književnost jedinstvena upravo zbog čvrstog jedinstva svojih raznolikosti. Njezinu najveću vrijednost predstavlja samoniklost pojedinih regija koja, međutim, ne vodi razdvajanju cjeline hrvatske književnosti, već pridonosi njezinu učvršćivanju i obogaćivanju⁵. Isto tako, Peić naglašava nepravdu učinjenu slavonskoj književnosti, ponajviše zbog njezinog slabog poznavanja i općeg zanemarivanja u 18. stoljeću koje je bilo ključno u njezinu razvoju.⁶ Većina starih, ali i jednako tako i onih suvremenih proučavatelja slavonske književnosti nije uzela u obzir neke njezine bitne značajke, a prema Peiću bi to značilo da, kada govorimo o slavonskoj književnosti, govorimo samo o regionalnoj

¹ Vodnik, Branko, *Povijest hrvatske književnosti*, Matica dalmatinska, Zagreb, 1913., str. 313.

² Isto, str. 314.

³ Isto, str. 315.

⁴ Tatarin, Milovan, *Od svita odmetnici, Kanižličeva Sveta Rožalija i metimetrički aspekti stiha i oblika*, Književni krug, Split, 1997. str. 197.

⁵ Peić, Matko, *Slavonija – književnost*, Revija, Zagreb, 1984. str. 5.

⁶ Isto, str. 6.

književnosti, a zanemarujemo činjenicu da je upravo ona dala hrvatskoj književnosti pisca Kanižličeva talenta. Upravo u tom kontekstu, *Sveta Rožalija* smatra se djelom koje označava središte slavonske književnosti 18. stoljeća, pa Peić govori kako je upravo Kanižlić proslavio čitavu slavonsku književnost i „da je slavonska književnost jedan od najrasnijih primjera hrvatskoga književnog baroka, to zahvaljuje u prvom redu geniju Antuna Kanižlića.“⁷.

ANTUN KANIŽLIĆ

Rođen je u Požegi 1699. godine, iste godine kada i prvi isusovci dolaze u Požegu. Nižu gimnaziju završio je kod isusovaca u svom rodnom gradu, a daljnje je školovanje nastavio u Zagrebu gdje je primljen u isusovački red. Za vrijeme života bio je učitelj i bavio se nadzorom isusovačkih škola, a radio je i kao pučki propovjednik, misionar, katehist i voditelj Marijinih kongregacija i bratovština⁸. Književno djelovanje započeo je kao pisac priručnih vjerskih knjiga za pučanstvo i svećenike. Književna je povijest uglavnom jednoglasna da se ne može govoriti o estetičkoj⁹ vrijednosti njegovih prvih knjiga namijenjenih isusovačkim potrebama i težnjama, ali je u predgovorima njegovih djela vidljiva svijest o književnim i kulturnim potrebama u Slavoniji. Kako navodi Bratulić, dva su najznačajnija Kanižličeva djela: *Kamen pravi smutnje velike* i *Sveta Rožalija* kojom se upisao u sam vrh hrvatske književnosti¹⁰. Oba djela nastaju u pjesnikovim zrelim godinama i ostaju u rukopisima, a bivaju tiskana tek poslije njegova života. On umire 24. kolovoza 1777. godine u Požegi gdje je sahranjen u Loretanskoj kapeli, uz isusovačku crkvu sv. Lovre¹¹.

Kamen pravi smutnje velike opsežno je teološko i crkvenopovijesno djelo koje autor piše kako bi dokazao narušavanje jedinstvenog rukovođenja crkve pod vodstvom rimskog pape od strane Focija.¹² U tom djelu ističe srodnost i bliskost slavenskih naroda, a na pisanje ga potiče ljubav i briga za slavenske narode. Špoljar, urednik djela *Pet stoljeća hrvatske književnosti*, naziva *Kamen pravi smutnje velike*

⁷ Isto, str.7

⁸ Bratulić, J. *Sveta Rožalija Antuna Kanižlića*, Privlačica, Vinkovici, 1900., str. 144.

⁹ Usp npr. Bratulić, J.; Vodnik, B.

¹⁰ Bratulić, str. 136.

¹¹ Špoljar, K. ur. *Zbornik stihova i proze 18. stoljeća*, Matica hrvatska, Zagreb, 1973, str. 91.

¹² Isto, str. 92.

prvim većim originalnim djelom pisanim štokavskom prozom u hrvatskoj književnosti¹³.

Sveta Rožalija djelo je iskusna pjesnika. Tiskana je 1780. godine u Beču, a njezino je izdavanje omogućio Antun Mandić, đakovački biskup¹⁴. Žanrovski se određuje kao poema u četiri dijela, a njezina priča temelji se na samotničkom isposničkom razdoblju života poznate svetice iz Palerma na Siciliji. Sveta Rožalija, poznata još od srednjeg vijeka kao zaštitnica od kuge, bila je inspiracija mnogobrojnih legendi koje su se širile nakon 1624. godine. Kult svete Rožalije bio je raširen i u Hrvatskoj, pa tako i u Slavoniji koja se godinama nije mogla zaštititi od nesretne bolesti koja je odnijela mnogobrojne živote, a za širenje samog kulta ponajviše je zaslužna crkva. Ivan Scherzer ukazao je na to kako je Kanižlić temu svoga spjeva preuzeo iz dviju legendi. Prva govori upravo o svetoj Rožaliji iz Palerma, a druga o svetoj Rožaliji, Ruži Limskoj iz Lime u Peruu. Međutim, Josip je Bratulić kasnije dokazao kako je Kanižlić zapravo svoj izvor pronašao u Gašparotijevoj enciklopediji svetaca *Cvet Sveteh*.¹⁵

Pored toga, Miroslav Kraljević 1863. godine objavljuje prvi pretisak *Svete Rožalije* u Požegi, i povodom tog izdanja piše o životu Antuna Kanižlića, ali i o samom djelu. Kraljević se ponajviše osvrće na njegovu duhovnu vrijednost koja se rodila zbog želje za prenošenjem važne poruke svomu narodu, a ona se bazira na isticanju prolaznosti ovozemaljskoga života te opominje narod kako se treba brinuti i za vječni i besmrtni život te osigurati budućnost svojoj duši. Također, Kraljević istilče kako se *Svetom Rožalijom* Kanižlić nije samo uvrstio među najistaknutije slavonske pisce, već je zavrijedio ljubav i naklonost svoga roda. Divljenje njegovu radu očituje se i kroz Kraljićevu snažnu pohvalu kojom govori da je prava šteta to što se nije u većoj mjeri bavio pjesništvom jer je njegov dar za pisanje vrlo očit.¹⁶

¹³ Isto, str. 93.

¹⁴ Bratulić, J. str. 144.

¹⁵ Isto, str. 145.

¹⁶ Kraljević, Miroslav, *Sveta Rožalija, panormitanska divica, nakićena i izpivana po Antunu Kanižliću, 2. put izdana*, Požega, 1863. str. 3-15.

Sveta Rožalija u Vodnikovoj i Kombolovoj povijesti književnosti

U najznačajnijim pregledima povijesti hrvatske književnosti iz prve polovice 20. stoljeća, *Sveta Rožalija* zauzima važno mjesto. Osim što se ističe vrsnoća pisanja i Kanižlićev neizostavan doprinos književnosti, spominju se i pitanja kojima se kasnije nastavila baviti kritika druge polovice 20. i početka 21. stoljeća.

Branko Vodnik u svojoj *Povijesti hrvatske književnosti* iz 1913. godine ističe kako je Kanižlić poznat kao pučki nabožno-poučni pisac te da mu u tome nije bilo premca u čitavoj slavonskoj književnosti. Naglasak stavlja na pojavu rokoka u njegovu djelu, a taj je problem kasnije najviše okupirao Matka Peića. Kao primjer navodi to da se Kanižlić ugledao na Đurđevićevo djelo *Uzdasi Mandaljene pokornice* ističući zajedničku scenu u kojoj se djevica odijeva pred ogledalom. Iako Kanižlić slijedi Đurđevićevu Mandaljenu, Vodnik naglašava kako je Rožalija prikazana kao rokoko-damu 18. stoljeća¹⁷:

„K – ogledalu skocsih; nut! Kano da fvane.

Mladichmi prid ocfi s-ogledalom ftane.

Jafni Mladich, koji malo da lipotom

Serdce“ iz perfih mojih neuze xivotom.“¹⁸

S druge strane, monološka forma kroz koju je prikazan proces preobrazbe od sagrješenja do spoznaje i pokore pokazatelj je sličnosti *Svete Rožalije* s Gundulićevim *Suzama sina razmetnoga*. Pri tome, Vodnik ističe kako je djelo pisano manirističkim stilom jer obiluje biranim i nakićenim riječima, a koncepcija djela je barokna. Najvažnijim elementima djela smatra opis prirode i dvije pjesme pisane po uzoru na stare hrvatske lirike. S obzirom na to da je Kanižlić bio leksikograf, ne čudi što se od svih slavonskih književnika izdvojio bogatstvom i čistoćom jezika kojim je djelo napisano.¹⁹

¹⁷ Vodnik, B. str. 345.

¹⁸ Bratulić, J. str. 43

¹⁹ Vodnik, Branko, str. 345.

Mihovil Kombol u svojoj knjizi *Hrvatska književnost do narodnog preporoda* iz 1945. godine naziva *Svetu Rožaliju* najboljim Kanižličevim djelom²⁰ pisanim po uzoru na Gundulića i Đurđevića. Također, on Kanižlića promatra kao zakašnjelog baroknog pisca, ali i najboljeg hrvatskog pjesnika 18. stoljeća, ali ipak napominje kako alegorijske vizije koje sačinjavaju drugi dio *Svete Rožalije* umanjuju estetičku zaokruženost djela. Ističe novinu koju Kanižlić uvodi u svoje djelo, a to je epistolaran oblik pisanja, dok i sam uočava primjere rokoka u djelu. Taj je stil moguće pronaći na svim razinama djela, a tipičan je primjer za to njegov opis cvrkuta ptičica: „Poslušajmo, dakle, Kanižličeve rokoko ptičice: čikču, klokču i piskuću, kliče, čokču, klikču, kreče i cvrkuću.²¹

Osim toga, Kombol navodi elemente komičnosti koji prožimaju *Svetu Rožaliju*, tumačeći kako se upravo humorom u rokokou ironizira barok. Što se tiče jezika kojim je djelo pisano, govori se o sličnosti s dubrovačkim govorom od kojeg ga razlikuje jedino upotreba ikavice koja je bliža rustičnoj štokavštini rasprostranjenijoj od dubrovačkog standarda.

²⁰ Kombol, Mihovil, *Povijest hrvatske književnosti do narodnog preporoda*. Matica hrvatska, Zagreb, 1961. str. 343.

²¹ Isto, str. 377.

Suvremena književnopovijesna recepcija

Poetičko i žanrovsko određenje *Svete Rožalije*

Književni povjesničari u drugoj polovici 20. stoljeća i kasnije u velikom se broju slučajeva nastavljaju na već ranije otvorena pitanja. Ipak, važno je obilježje suvremenih proučavanja zainteresiranost za pitanje poetike i žanrovskog određenja *Svete Rožalije*.

Tako se u pitanje prije svega dovodi točno vremensko određenje baroknog razdoblja na području Slavonije, odnosno njegovih karakteristika, jer općenito neslaganje književnih povjesničara oko trajanja te epohe u hrvatskoj književnosti ne predstavlja ništa neobično. Ružica Pšihistal, primjerice, piše o tome kako slavonski barok zapravo označava regionalnu pojavu baroka na području pripojenom Hrvatskoj poslije oslobođenja od Turaka²², a ipak, pojam *slavonskog baroka* smatra se podređenim pojmu *hrvatskog baroka*, kao što i europski barok predstavlja viši pojam u odnosu na ovaj prethodni²³. S druge strane, što se periodizacije tiče, barok je specifično razdoblje hrvatske književnosti čiju gornju granicu obilježava smrt J. Kanjavanina i I. Đurđevića, a karakterizira ga protureformacijski pogled na svijet, kao i neke tipične stilske osobine i tematika, ali i društvena funkcija koju književnost toga perioda dobiva, a nije ju je imala za vrijeme vladavine renesanse. Sva se ta obilježja, naglašava Pšihistal, mogu u cijelosti pronaći jedino u dubrovačko-dalmatinskome baroku, naspram kojega slavonski barok uvijek ostaje pojava koja odstupa od tih karakterističnih obilježja.²⁴ Međutim, u slučaju pomicanja te granice i predstavljanja *Svete Rožalije* kao kasne faze hrvatskoga baroka, i dalje bi veliki broj pitanja ostao neodgovoren. Naime, mnoga obilježja slavonskog baroka suprotna su navedenim književnopovijesnim odrednicama jer on ne poznaje duboke promjene u odnosu na renesansu, upravo zbog toga što ih takav pravac u svom razvitku ni nema, a i sami su povijesni i politički razlozi njegova nastajanja u potpunosti drugačiji. Zapravo, književni se opus slavonske književnosti znatno razlikuje od uzvišenih umjetničkih vrsta dubrovačko-dalmatinskog baroka, osim u slučaju *Svete Rožalije*, iako su i kod

²² Pšihistal, Ružica, „Problem slavonskog baroka u hrvatskoj znanosti o književnosti“, *Ključevi raja*, ur. Julijana Matanović, Menandar, Zagreb, 1995. str. 50.

²³ Isto, 52.

²⁴ Isto, 57.

nje u određenoj mjeri oprečnosti ipak prisutne.²⁵ No, ne može se zanemariti činjenica da je slavonska književnost tog razdoblja snažno prožeta religijskom tematikom, kao i prisutnošću tipičnih isusovačkih tema koje mnogi istraživači poistovjećuju s barokom, a koje su u Slavoniji prisutne još od srednjeg vijeka²⁶.

Istim se pitanjem ranije pomno bavio i Matko Peić. U svome se djelu *Slavonija - književnost* osvrće na ranije prihvaćenu tvrdnju kako je Kanižlić zakašnjeli barokni pisac, koji iako živi u 18. stoljeću, ne piše u duhu svoga vremena. Pokušavajući dokazati upravo suprotno, on pokazuje kako se Kanižlić ne može etiketirati kao pisac zakašnjelog baroka, već kao pisac s kojim dolazi do procvata rokoka. Kanižlić se, tvrdi, udaljio od tipičnog pesimističnog baroknog pisanja.²⁷ Osim toga, teško je tvrditi i to da zaostaje za svojim vremenom jer, upravo suprotno, piše o temama koje su bile aktualne u 18. stoljeću. Tako se na primjer u jednom povećem odlomku *Svete Rožalije (Prikazane pet ćutenja varajućih)* bavi fiziologijom vida, sluha, njuha, opipa i okusa, a Peić dokazuje i da Kanižlićev način pisanja uključuje rokoko. On piše stilom svojih suvremenika, kako hrvatskih, tako i europskih, i to u formi epistole, tj. oblika koji je bio izrazito popularan u to vrijeme. Svoj spjev dijeli na manje scene usklađujući se s arhitektonskom modom malih prostora, a ne stavlja naglasak na glavno (figuru), već na sporedno, odnosno pejzaž²⁸. Kanižlić se na taj način odvaja od tipičnog baroknog pisanja karakterističnog za pisanje o Mariji Magdaleni u dubrovačkoj književnosti. Pišući o svetoj Rožaliji, on opisuje prirodu, životinje (ponajviše ptice), krajolike i daje izvrsne portrete ljudi²⁹. Svetu Rožaliju prikazuje kao rokoko damu, a taj je portet, ističe Peić, najočitiji u sceni u kojoj sveta Rožalija češlja kosu:

„Nike naokruge zavrćujuć prignem,

Među njima druge na kukmie dignem,

I još čim se diče i najvećma fale

Vile, na tornjiće uzvisujem male.“³⁰

²⁵ Isto, 59.

²⁶ Isto, 55.

²⁷ Peić, Matko, str. 115.

²⁸ Isto, str. 117.

²⁹ Isto, str. 8.

³⁰ Isto, str. 9.

Međutim, Peić puno opširnije objašnjava svoje tvrdnje u djelu *Barok i rokoko u djelima Antuna Kanižlića*. Autor probire kroz dostupnu literaturu o baroku te izdvaja temeljne principe onoga što barok zapravo određuje. Prema Wincklemannu, barok je *nepravilan* biser, prema Reymondu umjetnost kršćanstva sačinjena od dviju komponenti, snage i tuge, a prema d'Orisu nadilazi književni stil i predstavlja oblik duha naroda i pojedinih epoha, temeljeći se na patentizmu i naturalizmu, pa upravo zbog toga „renesansa svojim statikom teži, a barok svojom dinamikom leti“, izdvaja Peić.³¹ Mnogi su se teoretičari književnosti, ali i likovne umjetnosti, bavili barokom i njegovom definicijom, a razlog Peićeva opširnog nabiranja skriva se upravo u tome što mnogi pisci nazivani *barokistima* ispunjavaju samo neke od karakteristika baroka, dok Kanižlić ne samo da piše o temama aktualnim u baroku, nego ih i literarno oblikuje u skladu s baroknim doživljajem i izrazom.

Pojam *unutarnjeg oka* temelj je baroknog doživljaja, a taj se pojam odnosi na ono što čovjek može vidjeti svojom dušom, ono što doživljava i vidi na vrhuncu uzdizanja svoje duše. Unutarnje oko stvara barokni pojam *Visio dei*, jer barokna vizija dovodi tijelo u posebno stanje: duša se izdiže, ličnost nije pri sebi i gubi se pojam stvarnosti i sna, baš zbog toga što san predstavlja ono što duša proživljava. Upravo taj fenomen prožima *Svetu Rožaliju*, a primjeri u kojima ona ne gleda okom nego dušom, pitajući se gdje je i može li vjerovati onome što joj oči vide, su brojni: „*Gledam. 'Jesus! Što je?' Zaviknem, odstupim, vara li me moje oko? Natrag stupim!*“³²

Peić se osvrće i na pesimizam karakterističan za razdoblje baroka. Njegova se prisutnost u baroknoj književnosti, ali i čitavoj umjetnosti, očituje u mračnim mislima o životu i ovozemaljskim stvarima, a prožimajući djelo motivom noći, koja stoji nasuprot danu (čija svjetlost označava Boga), pokušava uprioriti sve ono loše što pripisujemo samom Zlu. Taj motiv nerijetko se pojavljuje u dijelovima *Svete Rožalije*, kao u primjeru koji autor izdvaja: „*Hoće li skoro noć žalostna minut? Uzdisana zoro, kad ćeš mi prosinut?*“³³ Nadalje, autor se bavi jednom od čestih pojava u baroku, a to je prijezir prema tijelu i odbacivanje svega onoga što je tjelesno, a nema duhovnu vrijednost. Taj motiv vidljiv je u *Svetoj Rožaliji* u trenutku kada se ona odriče hrane i

³¹Peić, Matko, *Barok i rokoko u djelu Antuna Kanižlića*, HAZU, Zagreb 1972., str. 8.

³² Isto, str. 13.

³³ Isto, str. 15.

gladna naglašava uživanje u travi i korijenju, kao i u dijelu u kojem ju ni žed ne smeta, jer zna da je to u svrhu milosti i ljubavi Božje. Uz to, javlja se i prijezir usmjeren prema odjeći i nakitu jer Rožalija odbacuje prekrasne haljine, pozdravlja se sa svojim nakitom, a šminku i raznovrsne mirise smatra sredstvima koja mogu *glavu smutiti*. Kanižlić pri oblikovanju teksta preuzima i tipičnu baroknu temu prijezira prema zemlji i prolaznosti života, pa sve ovozemaljsko vidi kao pogrešno i prolazno, kao što je i sam život koji prolazi tijelom prolazan, dok je duša jedina koja će vječno živjeti s Bogom. Jasno je, dakle, da je Peić imao jasnu viziju onoga što je želio dokazati, kao i potkrepu u literaturi. Međutim, s rokokoom je nešto drugačiji slučaj. U svijetu, pa tako i u Hrvatskoj, ne postoji iscrpna literatura o karakteristikama rokooka u književnosti, a ni u umjetnosti općenito³⁴. Postavljajući tezu o rokokou u *Svetoj Rožaliji*, Peić uz dokazivanje stila u Kanižličevom djelu razmatra i općenito postojanje rokooka u Hrvatskoj. Naime, on smatra kako su karakteristike rokooka suprotno postavljene u odnosu na karakteristike baroka, a barokni privid stoji nasuprot rokoko eksperimentalnog vida, i zbog toga upućuje na to da Kanižlić više ne piše: „*Vara li me moje oko?*“, već govori: „*Tko ne vidi shto je virovati neche*“³⁵. Izostanak ili prekid fenomena izazvanog čuđenjem javlja se u trenutku zamjene barokne natprirodne vizije s prirodnom opservacijom, pa se nakon barokne *Visio Dei*, pojavljuje *Spectacle de la Nature*. S obzirom na to da Peić ističe Kanižličev život u prosvjetiteljskom stoljeću, ne možemo se začuditi stalnoj prisutnosti elemenata svjetla. Pri tome, treba razlikovati dvije vrste uporabe svjetla u *Svetoj Rožaliji*: prvo je alegorijsko svjetlo unutarnjeg oka koje se smatra baroknim postupkom, a drugo, prirodno svjetlo vanjskoga oka, odnosno sam vid koji se javlja kao postupak rokooka i predstavlja izraz optimistična odnosa prema svijetu. Jednak pokazatelj optimističnosti prema motivu svjetlosti prisutan je i u motivu zore koji stoji nasuprot baroknog motiva noći, a Peić navodi kako Rožalija prestaje gledati unutrašnjim okom *mračnog baroka* i počinje gledati vanjskoim okom *svijetlog rokooka* u trenutku kada se prestaje pitati gdje se nalazi: „*Gdi sam, moja špilja gdi je?*“³⁶

Crvena boja rokooka stoji nasuprot barokne crne. Prožima djelo od samog naslova, pa nadalje. Kao što su i mnogi europski slikari bojali svoje rokoko slike crvenom bojom, Kanižlić se njome koristi u svojim stihovima opisujući vatru, ružu,

³⁴ Isto, str. 40-42.

³⁵ Isto, str. 56.

³⁶ Isto, str. 13.

zoru, krv, rubin i šminku. U portretu haljine također dominira crvena boja, a taj portret nadopunjuje opis Rožalijine frizure, odnosno proces samog uređivanja kose, koji Peić ističe kao *najrokokovskiju karakteristiku* u *Svetoj Rožaliji*³⁷. Nadalje, karakteristika rokokoza zamjećuje se i u portretu predmeta, odnosno češlja, naušnice, broša, rokoko herbarija - u kojem se ruža posebno izdvaja kao *znak rokokoza* - i modi samoće: zbog toga što hedonisti uživaju u samoći, i Rožalija se pojavljuje na osami vezana za špilju. Kanižlić je poznavao intelektualne sposobnosti svojih čitatelja i ustaljen način pisanja crkvenih ljudi čija se djela temelje na teškim moralno-teološkim poukama, a on ih je osvježio humorom. Malo tko je primijetio taj humor u *Svetoj Rožaliji*, ali upravo je on, tvrdi Peić, najbolji primjer Kanižličeva prelaska od „baroknog dogmatika na rokoko humanistu“³⁸. Kao središnje humorističko mjesto tako ističe scenu u kojoj ptice napadaju sovu koja ustvari predstavlja alegorijski prikaz piščeva neuspjeha kod kritičara koji su mu onemogućili tiskanje njegovih dvaju najvećih djela. Zanimljiv je i primjer upotrebe ironije koju postiže izmicanjem iz perspektive intelektualno obdarenog pisca i motrenjem stvari okom seljaka, jer je on upravo to i bio: „školovani crkveni pisac, ali u duši i veseli slavonski seljak“³⁹. Peić tu osobinu ističe upravo kao Kanižličevu specijalnost u pisanju, jer „tajna Kanižličeve literarne originalnosti jest u tome što je taj veliki, ozbiljni, teološki naučenjak, ostao u svojoj duši još veći veseli, slavonski seljak. Nikakav samostan nije ga mogao zaključati da ne ide u prirodu.“⁴⁰ Nadalje, Peić ističe kako mu je starija književna kritika zamjerila pretjerano slikovit opis apstraktnih teoloških pojmova što jedan učeni teolog sebi nije trebao i mogao dopustiti, iako je u stilu velikog umjetnika svoje nezadovoljstvo ukomponirao u djelo. On svoje kritičare ismijava, koristi se deminutivima koji čine jednu od čari rokokoza i naziva ih ptičicama koje su umislile da su vojnici. Njegova originalnost je u tome što uspijeva humor ukomponirati u rimu i što se savršeno uklapa u tempo ritma. Prethodno navedene elemente Peić nalazi u prvome i drugome dijelu *Svete Rožalije*⁴¹.

Za razliku od njega, Zoran Kravar smatra kako je vrhunac Kanižličeva baroka vidljiv u njegovim *Pjesmama iz molitvenika*, dok se u *Svetoj Rožaliji* zapravo mogu pronaći mnogi elementi koji su tek prividno barokni, a zapravo su srednjovjekovnoga

³⁷ Isto, str. 72.

³⁸ Isto, str. 122.

³⁹ Isto, str. 123.

⁴⁰ Isto, str. 130.

⁴¹ Isto, str. 125- 130.

porijekla.⁴² O istome, oslanjajući se na Kravara, kasnije piše i Zlata Šundalić ističući posebnu mogućnost pronalaska obilježja književnosti srednjovjekovne tradicije u mišljenju utkanom u treći i četvrti dio poeme. Tu tvrdnju temelji na pojavi brojnih alegorija koje nisu svojstvene baroknom stilu, a njihovo porijeklo smatra vrijednim traženja u srednjovjekovnoj alegoričkoj književnosti, jer je upravo za tu književnost karakteristično raskrižje između pravog i krivog puta, kao i borba duše s porocima uobličanim u ljude⁴³. Alegorija raskrižja vidljiva je u trećem dijelu gdje je lijevi put prikazan kao put novca, lakomosti i varljivosti, a desni kao pravi put, put koji vodi u raj i kojim Rožalija ide, a poroci protiv kojih se mora boriti su Razbluda, Ljubička, Napasti, Ispraznosti itd.⁴⁴ Stoga se Šundulić priklanja Kravarovu mišljenju konstatirajući kako zbog prisutnosti elemenata različite starine, odnosno „zbog tematske inkoherencije, *Sveta Rožalija* više nalikuje na florilegij s okvirnom novelom nego na religijske poeme Dubrovčana“⁴⁵.

Šundalić obraća pozornost i na pripadnost *Svete Rožalije* baroknim plačevima, a ne samo religioznim poemama. Za vrijeme baroka religiozne poeme bile su vrlo popularne, a radnja im se vezivala uz lik žene svetice⁴⁶ i barokna je poema određena šabloniziranim sadržajem jer nema razvoja događaja, pa je i prvobitna situacija vrlo slična završnoj, samo sa suprotnim predznakom. U *Svetoj Rožaliji* prisutna je istovjetnost početne i završne situacije, ali nema suprotnog predznaka. Time se želi napomenuti kako je Rožalija već na samom početku u špilji preobraćena i u njoj piše pismo roditeljima, a u završnoj se situaciji i dalje govori o njenoj potpunoj predanosti Bogu.

Pojam *plača* objedinio je jedinstvenu skupinu djela koja inače spadaju u religiozne poeme, a glavna njihova karakteristika nije vjerski osjećaj, već se tematika zasniva na grešniku koji plačući pokazuje svoje pokajanje za nedjela i pokušava suzama *sprati* grijeh sa sebe. Takva djela nisu podijeljena na pjevanja, nego na plakanja i u hrvatskoj književnosti poznata su četiri plača: Gundulićeve *Suze sina razmetnoga*, Đurđevićevi *Uzdasi Mandaljene pokornice*, Bunićeva *Mandalijena*

⁴² Šundalić, Zlata, „Kanižlićeva sveta Sveta Rožalija kao varijanta hrvatskoga književnog baroka“, *Revija*, 6,30,1990., str. 616.

⁴³ Isto, 617.

⁴⁴ Isto, str. 617.

⁴⁵ Isto, str. 618.

⁴⁶ Isto, str. 612.

pokornica i upravo *Sveta Rožalija* koja ipak odstupa od nekih karakteristika zbog čega se ne može opisati kao pravi barokni plač⁴⁷. Naime, radi se o pokajnici koja žali zbog svojih grijeha, ali se ti grijesi ne mogu gledati pretjerano ozbiljno, jer ona žali što se kitila i uljepšavala. Iako *Rožalija cvili i uzdiše*, ovo djelo nije podijeljeno na tipične plačeve, već na četiri dijela od kojih je svaki podijeljen na nekoliko paragrafa. Ipak pozornost treba usmjeriti na ono što *Rožalija* ima zajedničko s *baroknim plačevima*, a s obzirom na to da pravi barokni plač započinje stanjem poslije grijeha kada se grešnik već pokajao, i *Rožalija* već na samom početku žali za svojim kićenjem i uljepšavanjem. Špilja je, kao mjesto kajanja, zajednička svim plačevima pa tako i *Svetoj Rožaliji*, isto kao i pokajnikove vizije Isusove muke i shvaćanje Božje milosti kao najvećeg čuda pri čemu je *Rožalija* zahvalna na Božjoj ljubavi i milosti toliko velikoj da oprašta baš svaki grijeh. Još jedna od općih značajki je to što i *Rožalija*, kao i likovi većine plačeva, misli kako njezine suze nisu dovoljne za oprost grijeha pa želi da teku kao rijeka⁴⁸:

*„Suze me poliše dužne teći“ u vike,
Premda se izliše kao poplavne rike
Tecite pokorne, velim, prez pristanka,
Rike neumorne, do smrtnog dank⁴⁹.“*

Šundalić na osnovu svega navedenog zaključuje kako je *Sveta Rožalija* religiozna poema s pojedinim karakteristikama baroknih plačeva. S druge strane, naznake takvog mišljenja možemo primijetiti još od samih početaka književnopovijesnoga opisivanja Kanižličeva djela, upravo zbog toga što ne postoji autor koji je pisao o Kanižliču, a da nije spomenuo Gundulićev i Đurđevićev utjecaj na njegovo stvaralaštvo, pa samim time i njihove poznate *plačeve*⁵⁰.

⁴⁷ Isto, str. 613.

⁴⁸ Isto, str. 614.

⁴⁹ Isto, str. 614-615.

⁵⁰ Isto, str 615.

KANIŽLIĆEVA POEMA I LIRIKA

Kao posebno mjesto rasprava o Kanižličevu djelu, ističe se i odnos njegove poeme i lirike. Svojom je poezijom ovaj slavonski autor prvenstveno želio prosvjeteliti svoje čitatelje i približiti ih vjerskoj obnovi, ali je istovremeno duhovnoj lirici želio dati osobni znak i pokazati se kao jedinstveni pjesnik koji se ne uklapa u postojeće okruženje, već se ističe i, kako navodi Tatarin, priključuje starim dubrovačkim baroknim piscima (Gundulić, Đurđević)⁵¹.

Dominantan i neprestano prisutan stih u Kanižličevim pjesmama je osmerac, što dovodi do zaključka da je Kanižlić brinuo o čitaocima kojima su molitvenici namijenjeni i trudio se da olakšati čitanje i razumijevanje. Osim osmerca, javljaju se i ostali stihovi, ali u znatno manjoj mjeri. Što se tiče strofa, raznovrsnost je i tu prisutna, a služio se tercinama, sestinama, katrenima i oktavama, iako mu je najdražio bio katren. Navedena raznolikost potvrđuje Kanižličevu pjesničku spretnost, ali i to da je uvijek pazio kako ne bi naštetio poruci koju pjesme trebaju prenijeti. Još jedna od posebnosti *Svete Rožalije* je ta što se u njoj, za razliku od tekstova pisanih u to vrijeme, javlja metričko odstupanje. Pri tome je važno naglasiti kako se književna kritika okupirala pitanjem jesu li Kanižličevi stihovi pisani dvanaestercima ili šestercima jer čak ni njegova metrika nije bila jednostavna za odrediti, baš zato što se u njoj isprepliću **učena i narodna, odnosno umjetnička i neumjetnička (A ŠTA TO?)**. Dragutin Prohaska navodi da je *Sveta Rožalija* pisana dvanaestercem, ali *uho čuje* rimovani šesterac. To pitanje Milovan Tatarin pušta po strani i usmjerava pozornost na četiri odstupanja u metričkom obrascu, kao i na pitanje zašto Kanižlić ove dijelove oblikuje drugačije od ostatka koji ne odstupa od dvostruko rimovanog dvanaesterca. Govore li njegovi deseterci, deveterci i osmerci nešto, i govore li možda nešto o dvanaestercu u koji su uklopljene? Unutar trećega dijela spjeva umetnute su četiri pjesme koje stihovno-strofički odstupaj od ostatka. To su: *Pušite hitri u jadra, vitri; Beri vilo, beri brate; Hodi, trudi, nemoj stati* i *Kao vruć jelin Bože mili*, a upravo treći dio (u kojemu se navedene pjesme nalaze) na prvi pogled izgleda nepotrebno. U njemu su prikazana raznolika svjetovna uživanja i poželjne osobine, a ispunjen je alegorijama. Kada bismo sagledali cilj koji je Kanižlić kao prosvjetitelj

⁵¹ Tatarin, Milovan, „Sveta Rožalija i metimetrički aspekti stiha i oblika“, *Umjetnost riječi*, 2, 39, 1995. str. 116.

imao, zaključili bismo kako je namjerno ukomponirao strukturu mnogobrojnim epizodama koje imaju funkciju pouke, odnosno primjera. Samo je tako mogao istaknuti model života za koji se u svojim molitvenicima i katekizmima zalagao, a to je, dakako, model zasnovan na ljubavi prema Bogu i ispunjavanju svega onoga što on potražuje od čovjeka.⁵² Metrička različitost upućuje čitatelja na to da je naišao na nešto iznimno važno i nešto što bi valjalo zapamtiti, a zbog oblika različitog od cjeline kojoj pripadaju, pamtljivije su i zapravo se njihovom metričkom i formalnom različitosti osigurava pamtljivost izrečenog. Iako u 18. stoljeću dvanaesterac biva sve manje rabljen i njegovo mjesto zauzima osmerački katren (kojim je i sam *Osman* napisan) i sestina (kojom su napisane *Suze sina razmetnoga* i *Uzdasi Mandalijene pokornice*), on postaje oličenje klasičnog stila te čuva tradiciju i učenost. Kanižlić je dvanaesterac odabrao isključivo za svoje najvažnije djelo, a kao razlog tomu navode se njegove osobne želje, mogućnosti i namjere, kao i opće karakteristike književnosti tog vremena. Za njega dvanaesterac ima literarnu ulogu, ali preuzima i narativnu. Ispred svake umetnute pjesme stoji napomena da se ona pjeva, pa dijelovi u sestinama i katrenima imaju ulogu refleksivnih popijevaka⁵³. Tatarin zaključuje kako se iz *Svete Rožalije* mogu razabrati Kanižličeve literarne ambicije, ali mu one nisu mogle biti jedina briga, jer pomiruje zahtjeve koje postavlja sam s onima koje postavljaju sredina i vrijeme u kojima je stvarao. U metrički različitim stihovima pisac mijenja i govornika te u tim dijelovima radnja ne ide, kao obično, kroz Svetu Rožaliju. U svim ostalim dijelovima djela kada se pojavljuje iskaz nekog drugog, Rožalija je ta koja ga prenosi ali u izdvojene četiri pjesme naraciju preuzimaju govornici niže razine⁵⁴.

⁵² Isto, str. 111.

⁵³ Isto, str. 119.

⁵⁴ Prema: Isto, str 105. -126.

ELEMENTI RENESANSE

Rafo Bogišić govoreći o *Svetoj Rožaliji* ističe kako Kanižlić prema krajoliku i prirodi iskazuje stvaran i osoban odnos te ga naziva primjerom starih hrvatskih pisaca obuzetih ljubavlju i ljepotom prema svome krajoliku, a u njegovu pisanju razlikuju se dva podrijetla opisa prirode. S jedne strane tu je barokna razina starog humanističkog koncepta o prirodi, a s druge strane nalazi se upravo njegov osobni stav prema njoj. Osim što se opisima prirode služi u deskriptivnoj i stilskoj funkciji čime dolazi do izražaja njegov barokni način pisanja, on pomoću njih donosi bogat opis pojedinosti epizoda kojim tjera na razmišljanje o strukturi samog djela.

Kako bi se *Sveta Rožalija* u potpunosti razumjela, mora se uzeti u obzir utjecaj Kanižličevih prethodnika, kao što su ranije spomenuti Gundulić, Vučić i Đurđević. Ti pisci pišu o egzistencijalnim pitanjima grešnika koji su se pokajali, dok se u Rožalijinu iskustvu ističe drugačiji položaj, to jest Rožalija razmišlja o svom putu i položaju, a odluka o njezinoj sudbini snažno se oslanja na krajolik. Iako je on prisutan i kod baroknih grešnika, kod njih ne zauzima takvu funkciju i nema toliku važnost: oni kreću u prirodu kako bi se s njom sjedinili i kako bi riješili svoje egzistencijalističke probleme. Prisutnost prirode u Kanižličevu djelu, osim kao barokno-stilsku kvalitetu, treba promatrati kroz renesansni aspekt kao čistu renesansnu kvalitetu kojom se kroz prirodu prikazuje i predstavlja čovjekov život. Takav Kanižličev izbor zapravo i ne čudi, jer hrvatski pisci još od 16. stoljeća građu svojih tekstova prožimaju povezivanjem čovjeka (koji se prethodno našao u mnogim različitim problemima) s prirodom u kojoj pronalazi spas, a hrvatski renesansni pisac kojeg pri tome vrijedi istaknuti jest Petar Zoranić. Kanižličevu podudarnost s domaćim renesansnim piscima može se pronaći i u tome što on proces takvog povezivanja ne zamišlja u tipičnim baroknim monološkim i idiličnim vizijama niti u odlasku u izvanzemaljski prostor kao kod Dantea, nego njegovi predstavnici ostaju prizemni, u svom dobro prepoznatljivom krajoliku. Već u prvom dijelu poeme krajolik se pojavljuje kao vrlo važna karakteristika. Knjiga poslana na putovanje nastaje u prirodi, a dug put koji će obići opisan je u idiličnom tonu. Unatoč tome, pjesnik se brine za poteškoće koje bi ju mogle zadesiti.

Priroda je prisutna i u opisu dvora, a njezina prisutnost nastavlja se i u drugom dijelu poeme gdje su doticaji s prirodom opisani u općim psihološkim konceptima

prikazivanja. U viziji koju dobiva Rožalija, Isus predstavlja sunce simbolizirajući tako cjelokupnu prirodu i život, feniksa koji se budi. U opisu špilje koja predstavlja jedno od osnovnih mjesta pjesničke vizije sretna života, također je prisutna tema opisa prirode, a vrsnost njegovih opisa vidljiva je u Rožalijinim susretima sa slavujem na potoku. Pjesnik obraća pozornost i na sva dobra koja priroda donosi ljudima te na mogućnost da se preko nje osjeti Božja milost. Tako je raznolikim primjerima opisa prirode protkano čitavo djelo, a zaključuje se kako krajolik u *Svetoj Rožaliji* funkcionira kao okvir radnje koji učvršćuje osjećaje radosti koji su povezani s osamom u prirodi, ali isto tako krajolik pruža slike, alegorije, metafore i simbole, pa tako predstavlja jedan od glavnih stilskih simbola u oblikovanju djela.⁵⁵

⁵⁵ Patnje mladoga Džore, Rafo Bogišić

ZAKLJUČAK

Antun Kanižlić rođen je u periodu slavonskog napretka pod utjecajem isusovaca i franjevaca, što je bez sumnje utjecalo na razvitak njegovog književnog stvaralaštva, ali i ličnosti općenito. Bio je pisac koji je razumio puk i pisao s namjerom da prenese poruke vjere i ljubavi, a *Svetom Rožalijom* proslavio je slavonsku književnost i osigurao joj važno mjesto u povijesti hrvatske književnosti,. Kritičari poput Peića, Šundalić, i Bratulića smatraju ga centralnim piscem slavonskog baroka.

Pregledom predstavljene književnopovijesne problematike, uočavamo kako se književna kritika najviše okupirala karakteristikama koje određuju pripadanje *Svete Rožalije* hrvatskom baroku, ali i pitanjima drugih književnih epoha, s obzirom na to da je Kanižlić u svom djelu ukomponirao elemente karakteristične za baroknu, ali i srednjovjekovnu i renesansu književnost. Alegorijama u djelu daje naznake pisanja i tematike tipične za književnost srednjeg vijeka, međutim, s druge strane on piše s velikom ljubavlju prema prirodi i svom rodnom kraju što nam ukazuje na njegovu povezanost s hrvatskim renesansnim piscima. Matko Peić svoja djela posvetio je elementima koji prikazuju *Svetu Rožaliju* kao barokno djelo prožeto elementima rokokoja, a Kanižlića opisuje kao autora koji ne samo da nije zakašnjeli pisac baroka, već u nekim trenutcima nadilazi isti. Peić elemente baroka pronalazi na svim razinama teksta, ponajviše u opisima prirode, životinja, zvukova i Rožalijinih pogleda na svijet. Smatra da je Kanižlić bio ispred svog vremena jer se udaljio od tipičnog opisivanja Marije Magdalene, uzimajući tako svetu Rožaliju. Peić je bio i među prvima koji je postavio tezu o karakteristikama rokokoja u *Svetoj Rožaliji*, ali i u hrvatskoj književnosti općenito. Rokoko gleda postavljenog dijametralno od baroka i na primjerima dokazuje iste. Zlata Šundalić istraživala je i pripadnost *Svete Rožalije* baroknim plačevima, jer posjeduje njihove elemente, a zaključuje se kako je djelo religiozna poema s pojedinim karakteristikama baroknog plača.

Iako su mišljenja povjesničara književnosti podijeljena, u jednom se svi slažu: Antun Kanižlić je pisac velika talenta, koji je napisao djelo različitih karakteristika i elementa pokazujući svoj talent. Istovremeno, on je bio jednostavan čovjek, pripadnik puka koji je *Svetom Rožalijom* želio doprijeti do svakoga čitatelja.

LITERATURA

1. Bogišić, R. *Patnje mladoga Džore: (rasprave i studije) „Krajoлик u putovanju Kanižličeve panormitanske divice Rožalije“*, Matica hrvatska, Zagreb, 2007.
2. Bratulić, J. *Sveta Rožalija Antuna Kanižlića*, Privlačica, Vinkovici, 1900.
3. Vodnik, B. *Povijest hrvatske književnosti*, Matica dalmatinska, Zagreb, 1913.
4. Peić, Matko, *Barok i rokoko u djelu Antuna Kanižlića*, HAZU, Zagreb, 1972.
5. Peić, Matko, *Slavonija – književnost*, Revija, Zagreb, 1984.
6. Tatarin, M. *Od svita odmetnici: rasprave o nabožnim temama u Slavoniji u 18. stoljeću*, Književn krug, Split, 2017.
7. Kraljević, Miroslav, *Sveta Rožalija, panormitanska divica, nakićena i izpivana Antunu Kanižliću, 2. put izdana*, Požega, 1863
8. Goldstein, S. et. al. (eds.) *Povijest hrvatske književnosti*, „Pobožna književnost“. Zagreb: Liber; Mladost.
9. Šundalić, Z. (1999.) *Kanižličeva Sveta Rožalija kao varijanta hrvatskog književnog baroka*, broj 30, Osijek: Revija.
10. Kombol, Mihovil, *Povijest hrvatske književnosti do narodnog preporoda*, Matica hrvatska, Zagreb, 1945.

SAŽETAK

Antun Kanižlić jedan je od značajnijih pisaca hrvatskog baroka. Svojom religioznom poemom *Sveta Rožalija* proslavio je slavonsku književnost. Na uvodnim stranicama rada pisano je o povijesti Slavonije u 18. stoljeću što znatno olakšava razumijevanje Kanižličeva stvaralaštva. Nadalje, razrađene su nesuglasice oko određivanja slavenskog baroknog razdoblja te polemike oko poetičkog i žanrovskog određivanja *Svete Rožalije*. Pružen je pregled kritike u najpoznatijim povijesnim pregledima hrvatske književnosti, a rad se zasniva na suvremenoj književnopovijesnoj recepciji.

Ključne riječi: barok, Antun Kanižlić, kritika, religiozna poema, Sveta Rožalija

ABSTRACT

Antun Kanižlić is one of the most significant writers of the Croatian Baroque period. His religious poem put Slavonian literature on the map. On the introductory pages of this paper is written about the history of Slavonia in the 18th century which makes it considerably easier to understand Kanižlić's work. Further, the disagreements over the determination of the Slavonian Baroque period have been elaborated. The disputes over the poetic and by genre assessment of „Sveta Rožalija“ have also been elaborated. An overview of the critique has been provided in the most famous historical previews of the Croatian literature and this paper itself is based on the modern literary-historical reception.

Key words: Baroque, Antun Kanižlić, Critique, Religious poem, Sveta Rožalija, 18th century Slavonia

